

א' ב' שבפרשה

רעיון ומוסר השיכל בדרך משל ונמשל הנלמד מהפרשה
מבארם של רבותינו מפרשי התורה, בעלי המוסר והחסידות.

טעות קטנה שהיא טעות גדולה

הרב אהרן רכניצר

עליהם במידת האפשר. אשר על כן באתי לשתף אתכם קצת בניסיון החיים שיש לי, עם הפרקטיקה שצברתי בליווי משפחות שעושים לכאורה טעות קטנה, אבל לצערי הטעות הקטנה הזאת מתבררת כטעות גדולה והיא: **אי ההתייעצות עם מי שגדול מאתנו בחכמה ובמניין.**

כמה פעמים אנחנו יכולים למנוע לעצמנו הרבה צער ועגמת נפש מיותרים, אילו היינו עוצרים בשלבים הראשוניים, בודקים ומתייעצים עם מי שכבר עשה כברת דרך בניסיון החיים. **אנחנו צריכים לדעת שחלק מתהליך ההתפתחות וההתבגרות ברמת המשכל שלנו הוא, שאנחנו מבינים שכדאי לנו להתייעץ.**

למה, ולמי זה חסר? שלושה סיבות עיקריים יש, שבשבילם כדאי וחשוב לנו להסתייע/להיוועץ במי שכבר בוגר מאתנו.

א. חכמת חיים שיש - למי שמבוגר יותר מאתנו, השיכל שלו בשל יותר.

ב. לרוב המבוגר כבר גם עשה טעויות והוא יכול לשתף אותנו בניסיון שלו, או לפחות יש לו גם ידע מהסביבה הקרובה שלו שעשו טעויות ונכשלו.

ג. אדם קרוב אצל עצמו, אדם כשהוא רוצה משהו לעצמו הוא כל כך לא אובייקטיבי והרבה דברים נעלמים ממנו, **בגלל שהוא כ"כ משתוקק לדבר**, ולכן גם אם נראה לנו שהמבוגר אתו אנחנו משוחחים - לא הכי חכם, עדיין יש לו לפחות את שני המעלות האחרונות שמנינו.

"לכן", אומר הרב וייסטמן. "העצה לחיים שאני יכול להמליץ בפניכם" הוא: **"תתייעצו"** ובמטותא מכם אברכים יקרים, אם אתם חפצים בחיים טובים, חיי רווחה במינימום צער ועגמת נפש, **הרכינו את ראשכם ופנו למבוגרים מכם, הורים, מדריכים וכדו' התייעצו איתם**, שאלו ובררו אצלם עד שתרגישו שאתם שלמים עם עצמכם שהרעיון או המיזם שברצונכם לבצע הוא טוב עבורכם.

דבר נוסף - וחשוב מאוד שתפנימו בזה שתבינו, את ההבדל בין החכמה בגיל צעיר לבין הבינה לגיל המתבגר. כנאמר אם אין דעת - הבדלה מנין? **ככל שמתבגרים בגיל ויחד עם ההתבגרות מתווספות מנות שכל, אזי גם מתחדדת ההבדלה, כלומר הידידה לפרטים והבחנה בניואנסים מהותיים**, כשבדרך כלל דקויות אלו הם הדברים הקריטיים שנדרשים להכרעה בשאלה, במיוחד נוגעים הדברים בעסקי ממונות, שרבים חללים הפילה, יש הרבה עיוותים ותעלולי עין בדרך, לא מעט נוכלים שבגלגולי עיניים וצחצוחי לשון מצליחים להפיל אנשים בזה אחר זה, **ולרוב זה קורה לצעירים שמצד אחד מתפתים מהר ומצד שני יכולת ההבחנה שלהם לרדת לדקויות מוגבלת מפאת גילם**. לא לחינם אמרו חכמינו בן ארבעים לבניה כמו שמסביר רש"י בפרשתנו על המילה **נבונים** מבינים דבר מתוך דבר.

"ישמע חכם ויוסף לקח, ונבון תחבולות יקנה" (משלי א) מה הפשט בפסוק, ובעיקר מה פירוש ההמשך ונבון תחבולות יקנה? בדומה לו אנו מוצאים בהמשך **"באין תחבולות יפול עם, ותשועה ברב יועץ"** (משלי י"א), ועוד נמצא

"האם יש כאן מישהו שיכול להעיד על עצמו שהשנה הוא לא החכים יותר משנה שעברה? אני רואה שאף אחד לא מרים אצבע" אמר המרצה.

כדי שלא לבייש את מי שאין לו, אשאל שאלה הפוכה, **האם יש פה מישהו בקהל שהחכים השנה יותר משנה שעברה?** כל האצבעות הורמו, כולל האצבע של המרצה.

עוד שאלה קטנטונת, האם ההרגשה הזאת של התפתחות השיכל או ההבנה העמוקה יותר שאתם מצביעים עליה, זה משהו מקרי וספציפי לשנה זו, או **שזה קורה לכם כל שנה?**

אני מניח שזה כל הזמן בבחינת מוסיף והולך". **כל הקהל הנהן בראשו לאות הסכמה.**

בשאלות אלו פתח **הרב וייסטמן** את שיחתו בכנס לאברכים שנישאו זה עתה. "ובכן אברכים יקרים זה בהחלט מעודד לדבר בפני קהל חכם ואינטליגנטי, שיודע וגם מצהיר שהוא משתבח מידי שנה בשנה.

על אף ההסכמות המשותפות בינינו תודו לי גם, שלעולם לא נשמע מישהו שיצביע על עצמו ויאמר: **"הלוואי והיה לי שכל טוב כמו ההוא"** רוב האנשים מסתובבים בהרגשה של **הנני העני ממעט אבל החכם מכל האדם**, יש גם כאלו שמרגישים שבחשבון העו"ש של רמת שכלם, הם נמצאים ביתרה.

תשאלו אם כן מה הבעיה? הבעיה היא: שההרגשה הזו היא גם בערכינו, כי במקומות בהם נדרש שיקול דעת וחשיבה מקיפה אנחנו סומכים יותר מידי על דעתנו, בטוחים ביותר שיש לנו את כושר השיפוט הנכון ואנחנו יכולים להחליט לבד, לצערנו בחלק מהמקרים אנחנו במוקדם או במאוחר קולטים שפשוט טעינו, אבל לדאבונו - אז, כבר מאוחר מידי.

במאמר המוסגר הוסיף הרב וייסטמן, "יש גם סוג אנשים שמסתובבים ביהירות וזחירות הדעת של זלזול מופגן כלפי הדור המבוגר מאתנו, לפעמים עד כדי התבטאות בנימה מזלזלת, **'מה הם כבר מבינים בדור הצעיר'**, או שהם בכלל מתיימרים להנהיג את העם בסיסמאות נבובות "העולם שייך לצעירים". ההרגשה הזו שבכל רגע נתון **אני מבין מה הכי טוב בשבילי, והמהדרים הם אלו שגם מבינים מה טוב לאחרים בני גילם**, וכבר לא לדבר על כאלו שמבינים מה טוב למבוגרים מהם, ומביעים דעתם תחת כל עץ רענן - ורוצים שיכבדו את דעותיהם ודרישותיהם. ואגב כשהם טועים כולם אשמים חוץ מהם בעצמם.

מאחר ואתם לא שייכים לקטגוריה זו לא ארחיב בנידון זה."

"על מה כן באתי לדבר?" אמר הרב וייסטמן. "באתי לדבר ולספר לכם שגם אני מחשיב את עצמי לחכם ועכ"ז גם אני עשיתי כמה טעויות בחיים, אין אחד שלא חף מטעויות, אבל בכל זאת **כל מי שיש לו שכל בקדקודו ישמח לדלג**

מה היה תוכחתו של משה בעניין המרגלים?

מה הקשר בין האשמה של ילדים דוחפים את הזקנים?

מה הטענה לבני ישראל, כשהלכו אחר רוב המרגלים?

מה הקשר בין חטא זה, לבכיה לדורות - חורבן הבית?

בהמשך "מחשבות בעצה תיכון, ובתחבולות עשה מלחמה" (משלי כ). הסבר העניין יבואר (ע"פ דברי המצודות דוד, והרבינו יונה). **תחבולה** = אסטרטגיה - תוכנית פעולה שלוקחת בחשבון את כל המקרים האפשריים, והיא מורכבת מהרבה תכניות שונות, את המונח **תחבולה** אנחנו מכירים ממשחקים או בנושא הלחימה, שהיא תוכנית שיש בה כמה דרכי-פעולה שונות, המתייחסות למקרים שונים ולהתנהגויות שונות של הצד השני - "אם היריב יעשה כך אני יעשה כך, מה שנקרא **"אסטרטגיה"**. **"תחבולות**- שורשו מעניין **חבל**, שקושר כמה חוטיני זה בזה לעשות ממנו חבלים, וכן יקשור כמה היקשים או עצות וירכיבם זה על זה... וכן בא על מי שמזמין בליבו עצות שונות על עניין אחד, שבעת שלא תעלה בידו עצה אחת ישתמש באחרת..." (מלבי"ם על משלי)

באין תחבולות יפול עם- אם מסתפקים בתוכניות חלקיות ושטחיות, יש סיכוי רב ליפול במקרה שלא חשבנו עליו. **ותשועה ברוב יועץ**- כדי לפתח תחבולות יש צורך ביועצים רבים - כל יועץ רואה רק חלק מהמציאות וחושב רק על חלק מהמקרים, ולכן רק ברוב יועץ אפשר לוודא שתהיה לנו תשועה מכל הצרות האפשריות.

"בן זומא אומר: איזהו חכם? - הלומד מכל אדם, שנאמר: 'מכל מלמדי השכלתי'" (אבות פרק ד', א'). חשוב לסייג ממשין הרב וייסטמן "פעמים יועצים רבים מידי, זהו גם מתכונת לכישלון. כמו ששמעתי ע"ז דיוק נפלא מידיד ת"ח שאמר 'השכלתי' כתוב ולא נאמר 'למדתי', והפירוש הוא שלמידה זה משהו שאתה שומע ולומד להתנהג כך, אבל השכלה זה אוסף דברים שכליים שמלווה את קבלת החלטותיך, ולא דווקא מתבצעת למעשה, ולכאורה היה צריך לכתוב מכל מלמדי למדתי? אלא מדובר במי ששומע לעצתם של רבים וטובים, שהוא הצעד הנכון, מ"מ הוא צריך לשמוע ולקבל ואח"כ לחבר בין שלל העצות ולנהוג בהתאם ע"פ השכלתו.

אברכים יקרים! סיום הרב וייסטמן "הרי סיכמנו בתחילת ההרצאה שאתם חכמים. ובכן **כמו שהבנתם שחכמת החכם הוא שהולך להתייעץ עם הנבון**. יש אמרה שנוהגים לומר, שההבדל בין החכם לטיפש, שזה האחרון לא מדגל על שום טעות, והחכם לומד משגיאותיו, לכן היו גם אתם חכמים ונבונים ואל תסמכו על מנת המשכל שכבר צברתם עד הנה, התייעצו עם ההורים או כל מי שמוכן לשתף אתכם בתובנות שלו ומהניסיון שיש לו, **זה לא תמיד הכי נוח אבל בהחלט מועיל**. כפי שאמר פעם יהודי חכם ששאלו אותו מה למדת מהחיים? והוא ענה: **"למדתי שבית הספר הטוב בעולם הוא למרגלותיו של אדם זקן"**.

ותקרבון אלי כולכם (א, כב) וברש"י שם **בערבוביה, ילדים דוחפים את הזקנים וגו'** עקרון הדברים שנכתבו כאן נלמד מפרשתנו (ע"פ הכלי יקר ועוד). משה רבינו בעת שמוכיח את ישראל אודות פרשת המרגלים, פותח בתוכחתו בעניין הקריבה שלא היתה הוגנת, ולכאורה צ"ב **מה הקשר בין שני הדברים, מה גם שהרי אמר וייטב בעיני הדבר? מה כל זה קשור לחטא המרגלים?** ובכלל שואלים המפרשים מה הטענה נגד בני ישראל הרי היו עשרה מול שתיים שאמרו שא"א להיכנס לארץ ישראל, הרי זה כל כך טבעי לקבל את דעת הרוב?

התשובה לכך: **הטעות הקטנה כביכול, שהיא הובילה אותם לטעות הגדולה של חטא המרגלים**, שנקבע ככבייה לדורות עד ימינו עתה, משה רבינו קובל ומוכיח אותם על צורת הגישה שלהם, אם הייתם רוצים את המטרה לשמה הייתם באים באופן מסודר, שולחים את הזקנים ניחא, אבל לא כך עשיתם אלא בערבוביה באתם נערים דוחפים את הזקנים, לומר שבטלו דעת הזקנים באמרם אמנם גדולים המה בתלמוד תורה, אבל בעניין נחלת הארץ, הזקנים הללו כבר אבדו חמדת ארץ ישראל, ולכן נשלחה אנשים ויחפרו לנו את הארץ, (עיי"ש בכלי יקר

שמסביר בהרחבה, וגם מה מתוך דבריהם הוטב בעיני משה). התנהגות זו הביאה לכך שטעו בתשובת המרגלים, כמו שמסביר המהרי"ל דיסקין שמאחר שבמילתא דעבידא לגלוייא לא משקרי אינשי, ויכלו לראות בדברי יהושע וכלב שדבריהם אמת, כי שניהם טענו טובה הארץ מאוד וכדאי ואפשר להיכנס לארץ ישראל, ואילו שקר דברו - לא היו מייעצים להיכנס לא"י כי הרי עבידא לגלוייא ששיקרו, אלא מאי - שדבריהם אמת. לעומתם היו דברי המרגלים שקר מוחלט, **הרוצה לשקר - ירחיק עדותו** (רא"ש שבועות) השקרן בד"כ משקר לגבי דברים רחוקים בזמן או במקום, כך שקשה לברר את אמיתותם. שהרי אמרו **"לא נוכל לעלות"** וזה היה אם כן ההוכחה שהם שקרנים, וזהו ההבדל הדק בין דבריהם לדבריהם של כלב ויהושע, ואילו היו הנערים מתייעצים בזקנים יכלו לעיין בדבריהם, ובזה בטלה טענת הרוב, כנ"ל, **אולם הם באו בערבוביה וביטלו דעת הזקנים, ולכן נכשלו**. ועי"ה הוכיחם משה. (עיי"ש עוד בכלי יקר בעניין אותה קריבה היתה הוגנת).

משה רבינו לא הוכיחם על עצם שליחת המרגלים, שכן דבר זה היה ראוי, ואף הוא עצמו הסכים לכך, אלא על האופן והדרך שנגשו אל הדבר בערבוביה, מתוך בהילות הדעת וחוסר מחשבה שקולה.

מן הראוי להביא את סיום דברי הכלי יקר **"ומן קריבה זו שהיתה שלא כהוגן**, נראה לי ליישב מה שאמרו חז"ל (חגיגה יז) 'שמונה עשרה קללות קלל ישע' את ישראל ולא נתקרה דעתו עד שאמר **'והרבו הנער בזקן'**, ...שלא נתקרה דעתו לדעת שורש עוונם עד שאמר לו השי"ת דבר זה שכל העונשים הללו נמשכו מחטא המרגלים שהיו הילדים דוחפים את הזקנים, **ובזה קבעו בכיה לדורות, ועוד היום לא הטהרנו ממידה רעה זו, הלא היא המחרת שני בתי מקדשים**, ועוד ידה נטויה עד אשר ישקיף ה' וירא (ע"פ איכה ג' נ).

עצה טובה קא משמע לן

למבוגרים שבינינו נאמר: "הרבה מהצעירים כמהים וצמאים לדלות מנסיונכם, לשמוע וללמוד פתרונות שיש לכם להציע, אך הפחד ממכם אולי תפגעו במידה ויהליטו לנהוג אחרת, הוא אשר מונע בעדם לשאול ולהתייעץ. **לכן עודדו את בניכם/חניכיהם שלא יהססו לשאול, ותכבדו כל החלטה שיקבלו**, גם אם היא לא תעמוד בקנה אחד עם דעתכם. נכון, זה לא קל, ובמיוחד לאחר שכבר התאמצתם להקשיב ולעזור, ובסוף הוא עושה "מה שבא לו", זוהי אכזבה- מה גם שלרוב אתם חשים איך שהזוג או הילד הולך לעשות שטויות או טעויות, ואתם מרגישים שהייתם יכולים להציל את המצב, עכ"ז קיימו את הנאמר **'והמשכיל בעת ההיא ידום'**.

משל למה הדבר דומה? לאבא שנוסע באוטובוס עם בנו שיושב ועומד לסירוגין, ואינו שועה לאזהרותיו של אביו המתרה בו פעם אחר פעם, "שב יפה כדי שלא תיפול" או אפילו מתרה בו "אם לא תשב יפה, תיפול ותקבל מכה וזה נורא יכאב לך", והבן מצפצף ועושה ככל העולה על רוחו, עד שלפתע מועד ונחבל, התגובה הספונטאנית של האבא תהיה "יופי, הרי אמרתי לך שאתה יכול ליפול ולקבל מכה, עכשיו כבר תלמד לבד שכדאי לשמוע בקולו של אבא". **האם נראה לכם שהאבא נמצא פה בצד הרע? האם זה שמחה לאיד?** וודאי שלא, אבל מאחר והוא רואה שהילד לא לומד מדיבורים, הוא מבין שככל הנראה עד שלא יקבל מכה הוא לא יירגע, ולכן כשזה קורה הוא מאושר, כי לפחות כך הוא ילמד זאת על בשרו.

כן הדבר בעניינינו: אם תראו שהילד/החניך לא עושה כעצנתו, בבקשה ממכם אל ירע לבבכם בזה, תבינו שכנראה שחניך זה הוא מסוג האנשים שעד שהוא לא יחבל/ימעד הוא לא ילמד, **אם זה שיטת הלימוד שלו, אולי עדיף שיעשה את זה עכשיו כשהוא משחק בכסף קטן ובראש גדול, מאשר יעשה זאת אח"כ בכסף גדול מה שנקרא רבע געלט**. אל תרגישו פגועים שלא עשו כעצנתכם, לפעמים זה לוקח זמן וגם אל תראו להם שזה אכפת לכם, כדי שיבואו להתייעץ עוד פעם ועוד פעם, וסוף הכבוד לבואו.

העלון יוצא לאור ע"י **קופריוטינג** שירותי פרסום - ודעת קהל

עיצוב גרפי ברמה גבוהה לפרשנים, עסקים ומוסדות

גרפיקה פרסום הפקות יח"צ אסטרטגיה

קו פורווינינג

טלפון: 073-73-70-930

קדושת אהרן 12 ירושלים. דוא"ל: copyriting@gmail.com

גיליון זה הודפס לע"נ סרת ראשה מרים בת ר' הלל הכהן ע"ה נפטרה ח' אב תשע"א הונצחה ע"י בנה הרה"ח הלל פרסטר ה"ו י-ם ת.נ.צ.ב.ה.